

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

11 marca 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Władysław Pawlak (przewodniczący)

SSN Roman Trzaskowski

SSN Dariusz Zawistowski (sprawozdawca)

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 11 marca 2025 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej M.Z. i C.Z.

od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie

z 1 kwietnia 2020 r., VI ACa 311/19,

w sprawie z powództwa M.Z. i C.Z.

przeciwko syndykowi masy upadłości G. spółce akcyjnej

w upadłości w W.

o zapłatę ewentualnie o ustalenie nieważności umowy i o zapłatę,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu w Warszawie do ponownego rozpoznania
i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

Roman Trzaskowski Władysław Pawlak Dariusz Zawistowski

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 14 stycznia 2019 r. Sąd Okręgowy w Warszawie umorzył postępowanie w zakresie żądania zasądzenia odsetek od kwoty 72 528,35 zł od 15 września 2017 r. do 2 października 2017 r., oddalił powództwo o zapłatę kwoty 72 528,35 zł z odsetkami, ustalił, że umowa kredytu hipotecznego nr [...] zawarta 23 lutego 2007 r. pomiędzy M.Z. i C.Z. a G. Spółką Akcyjną z siedzibą w K. – D. Oddziałem w Ł. jest nieważna oraz oddalił powództwo o zapłatę kwoty 276 805,48 zł.

Sąd Okręgowy ustalił, że w dniu 20 lutego 2007 r. powodowie M.Z. i C.Z. zawarli z G. S.A. w K. (poprzednikiem prawnym pozwanego) umowę kredytu hipotecznego indeksowanego do CHF. Bank udzielił kredytu w kwocie 371 375,26 zł. Kredyt miał być przeznaczony m. in. na pokrycie części kosztów prac wykończeniowych domu mieszkalnego

(80 000 zł), dowolny cel konsumpcyjny (105 000 zł), spłatę kredytu hipotecznego w N. Bank Hipoteczny (175 000 zł), a w pozostałej części na pokrycie kosztów ustanowienia hipoteki, podatku oraz składki ubezpieczenia. Spłata kredytu miała nastąpić w 360 miesięcznych ratach kapitałowo-odsetkowych. Oprocentowanie kredytu było zmienne i na dzień sporządzenia umowy wynosiło 5,12% w skali roku, na które składała się obowiązująca stawka DBCHF i stała marża banku, która wynosiła 2,98% (§ 1 ust. 3 umowy). Zasady zmiany oprocentowania określał § 13 umowy. Zgodnie z § 9 ust. 2 umowy w dniu wypłaty kredytu lub każdej transzy kredytu kwota wypłaconych środków będzie przeliczana do CHF według kursu kupna walut określonego w Tabeli Kursów - obowiązującego w dniu uruchomienia środków. Spłata wszelkich zobowiązań z tytułu umowy miała być dokonywana w złotych na rachunek określony każdorazowo w harmonogramie spłat kredytu. Wysokość zobowiązania będzie ustalana jako równowartość wymaganej spłaty wyrażonej w CHF - po jej przeliczeniu według kursu sprzedaży walut określonego w „Bankowej tabeli kursów walut dla kredytów dewizowych oraz indeksowanych kursem walut obcych” do CHF obowiązującego w dniu spłaty. Spłaty rat kredytu i odsetek miały następować w terminach i kwotach według aktualnego harmonogramu spłat, który kredytobiorca otrzymuje w szczególności po wypłacie każdej transzy kredytu, po wypłacie kredytu i zmianie oprocentowania (§ 10 ust. 1 i 3 umowy). Kredytobiorca oświadczył, że jest świadomy ryzyka kursowego związanego ze zmianą kursu waluty

indeksacyjnej w stosunku do złotego, w całym okresie kredytowania i akceptuje to ryzyko (§ 4 ust. 3 umowy).

Zgodnie z definicją zawartą w § 6 umowy „Bankowa Tabela kursów walut dla kredytów dewizowych oraz indeksowanych kursem walut, zwana Tabelą Kursów” jest sporządzana przez merytoryczną komórkę banku na podstawie kursów obowiązujących na rynku międzybankowym w chwili sporządzania tabeli i po ogłoszeniu kursów średnich przez NBP, tabela sporządzana jest o godz. 16.00 każdego dnia roboczego i obowiązuje przez cały następny dzień roboczy. Tożsamą definicję zawierał § 2 Regulaminu. Zabezpieczeniem kredytu była hipoteka kaucyjna w złotych polskich do kwoty stanowiącej 170% kwoty kredytu (§ 3 ust. 1 umowy). W dniu 5 sierpnia 2009 roku strony zawarły aneks nr 1 do umowy kredytu hipotecznego modyfikujący § 10 umowy. Zgodnie z nowym brzmieniem § 10 ust. 3 kredytobiorca zobowiązywał się dokonywać wpłat w CHF, w kasach wskazanych na stronie internetowej banku, placówek banku lub w formie przelewu na wskazane w aktualnym harmonogramie spłat konto.

Kredyt został uruchomiony w okresie od dnia 27 lutego do dnia 7 sierpnia 2007 r. Wykorzystana została cała kwota kredytu. Saldo kapitału po wypłacie ostatniej transzy zostało ustalone na 160 288,46 CHF. W okresie od 30 marca 2007 roku do 14 czerwca 2017 roku powodowie dokonali wpłat w złotych polskich w łącznej kwocie 95 452,19 zł, a ponadto wpłat we frankach szwajcarskich. Do dnia 21 listopada 2018 równowartość spłat powodów wynosiła ok. 300 000 zł. Powodowie nie mieli możliwości negocjowania treści umowy.

Sąd Okręgowy dokonał oceny dopuszczalności zawarcia umowy o kredyt indeksowany. Wskazał, że jednym z przedmiotowo istotnych elementów umowy kredytu jest ściśle określenie kwoty i waluty kredytu (art. 69 ust. 2 pkt 2 Pr.bank.). Umowa zawarta przez strony przewidywała, że kwota kredytu będzie udostępniona w złotych polskich i w takiej walucie zostanie wykorzystana. Zwrot kredytu nastąpi poprzez spełnienie świadczenia w złotych polskich. Kwota podlegająca zwrotowi, miała być wyrażona we frankach szwajcarskich, po przeliczeniu według kursu wskazanego w aktualnej Tabeli banku. Umowa nie określała zatem wprost kwoty podlegającej zwrotowi, przewidując jedynie, że kwota ta zostanie ustalona w wyniku

określonych działań arytmetycznych dokonywanych przy wykorzystaniu kursu walut. Sąd Okręgowy uznał takie rozwiązanie za dopuszczalne.

Sąd Okręgowy dokonał oceny postanowień łączącej strony umowy w oparciu o regulację zawartą w art. 353¹ k.c. i uznał, że konstrukcja indeksacji obarczona była wadą, która ostatecznie doprowadziła do jej nieważności. Przyczyną wadliwości umowy, prowadzącej do jej nieważności był narzucony przez bank sposób ustalania wysokości kwoty podlegającej zwrotowi, a w konsekwencji także wysokości odsetek - a więc głównych świadczeń kredytobiorcy. Ustalenie ich wysokości wiązało się z koniecznością odwołania się do kursów walut ustalanych przez bank w tabeli kursów, a umowa oraz wzorce umowne stanowiące podstawę ustalenia treści łączącego strony stosunku prawnego nie określały prawidłowo zasad ustalania tych kursów. Kwota podlegająca zwrotowi nie była w umowie ściśle oznaczona, jak również nie zostały wskazane szczegółowe, obiektywne zasady jej określenia. Sąd Okręgowy zwrócił przy tym uwagę, że uznaniu określonej konstrukcji za nieważną, bo przekraczającą granice swobody umów, nie stoją na przeszkodzie regulacje dotyczące niedozwolonych postanowień umownych.

Sąd pierwszej instancji oceniał również zgodność umowy kredytu z art. 385¹ k.c. i uznał, że zawarte w niej postanowienia określające sposoby wyliczenia kwoty kredytu podlegającej spłacie i wysokości rat kredytu są abuzywne, a tym samym nieskuteczne. Uznał, że konsumencki status powodów nie budził w sprawie wątpliwości. Zdaniem Sądu brak indywidualnego uzgodnienia postanowień umownych dotyczących indeksacji wynika z samego charakteru zawartej umowy - opartej o treść stosowanego przez bank wzorca umownego. Taki sposób zawierania umowy w zasadzie wyklucza możliwość indywidualnego wpływania przez konsumenta na treść powstałego stosunku prawnego, poza ustaleniem kwoty kredytu, ewentualnie wysokości oprocentowania. Wpływ konsumenta musi mieć natomiast charakter realny, rzeczywiście zostać mu zaoferowany, a nie polegać na teoretycznej możliwości wystąpienia z wnioskiem o zmianę określonych postanowień umowy. Nie stanowi indywidualnego uzgodnienia dokonanie wyboru przez konsumenta rodzaju umowy przedstawionej przez przedsiębiorcę.

Sąd Okręgowy uznał, że postanowienia umowne dotyczące indeksowania kwoty kredytu określają podstawowe świadczenia w ramach zawartej umowy i charakteryzują tę umowę jako podtyp umowy kredytu - umowę o kredyt indeksowany do waluty obcej. Postanowienia regulujące indeksację kredytu przesądzają o spełnieniu celu jaki założyły sobie strony umowy. Są to zatem postanowienia charakteryzujące umowę. Dotyczy to postanowień wprowadzających mechanizm przeliczenia kwoty kredytu ze złotych na walutę obcą, a następnie nakazujących ustalenie wysokości świadczenia kredytobiorcy w walucie obcej co do kapitału i zapłaty odsetek.

Sąd Okręgowy wskazał, że rażąco naruszenie interesów konsumenta ma miejsce, jeżeli postanowienia umowy poważnie i znacząco odbiegają od sprawiedliwego wyważenia praw i obowiązków stron, wprowadzając nieusprawiedliwioną dysproporcję praw i obowiązków na niekorzyść konsumenta. Jednak nie wyczerpuje to zakresu, w którym może dojść do naruszenia interesów konsumenta. Postanowienie jest niedozwolone, jeżeli daje kontrahentowi konsumenta możliwość działania w sposób rażąco naruszający interesy konsumenta. Nie miało zatem żadnego znaczenia dla stwierdzenia niedozwolonego charakteru określonych postanowień umownych to, w jaki sposób pozwany bank rzeczywiście ustalał kurs waluty, do której kredyt był indeksowany. Nie ma też znaczenia w jaki sposób bank finansował udzielanie kredytów indeksowanych, gdyż również to stanowi okoliczność leżącą poza łączącym strony stosunkiem prawnym, a równocześnie związaną z wykonywaniem umowy, a nie chwilą jej zawarcia.

Sąd Okręgowy stwierdził, że w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami rażąco naruszają interesy konsumenta postanowienia umowne godzące w równowagę kontraktową stron, a także te, które zmierzają do wprowadzenia konsumenta w błąd, wykorzystując jego zaufanie i brak specjalistycznej wiedzy. Sprzeczne z dobrymi obyczajami są takie działania, które zmierzają do dezinformacji lub wywołania błędnego mniemania konsumenta, wykorzystania jego niewiedzy lub naiwności, ukształtowania stosunku zobowiązaniowego niezgodnie z zasadą równorzędności stron, nierównomiernego rozłożenia praw i obowiązków między partnerami kontraktowymi. Uwzględnienie okoliczności towarzyszących zawarciu umowy

oznacza, że należy brać pod uwagę m. in. miejsce, w którym strony zawierają umowę, krótki czas na podjęcie decyzji o zawarciu umowy przez konsumenta czy też okoliczność, że umowa zawierana jest w trakcie akcji promocyjnej organizowanej przez przedsiębiorcę. Sąd Okręgowy uznał, że niedozwolony charakter miał § 9 ust. 2 umowy w zakresie, w jakim przewiduje zastosowanie kursu kupna walut określonego w „Bankowej tabeli kursów walut dla kredytów dewizowych oraz indeksowanych kursem walut obcych” do przeliczenia wypłaconych w złotych środków na kwotę w CHF. Niedozwolony charakter miał też § 10 ust. 2 umowy i § 19 ust. 5 Regulaminu w zakresie, w jakim przewiduje użycie kursu sprzedaży walut określonego w „Bankowej tabeli kursów walut dla kredytów dewizowych oraz indeksowanych kursem walut obcych” do ustalenia wysokości kwoty podlegającej spłacie (w złotych) oraz raty spłaty. Sąd zakwestionował także § 4 ust. 2 umowy w zakresie, w jakim przewiduje zastosowanie kursu sprzedaży do ustalenia równowartości wymaganej spłaty wyrażonej w CHF, po jej przeliczeniu według kursu sprzedaży walut.

Sąd Okręgowy oceniając skutki abuzywności postanowień umowy wskazał, że skutkiem uznania za niedozwolone postanowień umownych dotyczących zasad ustalania kursów walut jest konieczność ich pominięcia przy ustalaniu treści stosunku prawnego wiążącego konsumenta. Postanowienia takie przestają wiązać już w chwili zawarcia umowy. Nie stanowią one elementu treści stosunku prawnego i nie mogą być uwzględniane przy rozpoznawaniu spraw związanych z jego realizacją. W rezultacie konieczne jest przyjęcie, że łączący strony stosunek umowny nie przewiduje sposobu zastosowania mechanizmu indeksacji. W konsekwencji nie jest możliwe ustalenie wysokości świadczenia kredytobiorcy, tj. ustalenie wysokości kwoty, która podlega zwrotowi na rzecz banku i która stanowi podstawę naliczenia odsetek należnych od kredytobiorców. Wobec niezgodnienia przez strony wysokości podstawowego świadczenia jednej ze stron, umowę należało uznać za nieważną.

Nie ma przy tym możliwości zastąpienia wyeliminowanych z umowy postanowień. Stosowanie art. 358 § 2 k.c. jest niemożliwe, skoro nie obowiązywał on w dacie zawarcia umowy, a brak jest przepisów przejściowych, które umożliwiałyby jego zastosowanie. Ponadto przepis ten odnosi się do możliwości

ustalenia kursu waluty obcej w przypadku spełnienia świadczenia w walucie polskiej, natomiast nie reguluje sytuacji, w której dochodzi do przeliczenia wysokości zobowiązania z waluty polskiej na obcą.

Zdaniem Sądu Okręgowego przyjęciu, że umowa jest nieważna nie stoi na przeszkodzie art. 385² k.c. Z tego względu istnienie umowy kredytu udzielonego i spłacanego w walucie polskiej, w której stawka procentowa byłaby oparta o wskaźnik LIBOR, który pozostaje integralnie związany z klauzulą walutową i rozliczeniami w walucie obcej nie jest możliwe.

Niezależnie od tego Sąd Okręgowy uznał, że umowę kredytu zastrzegającą, że oprocentowanie jest ustalane w oparciu o wskaźniki nieodpowiadające walucie, w jakiej został udzielony kredyt, należałoby uznać za sprzeczną z zasadami współżycia społecznego. Zgodnie z art. 58 § 3 k.c. jeżeli nieważnością jest dotknięta tylko część czynności prawnej, czynność pozostaje w mocy co do pozostałych części, chyba że z okoliczności wynika, iż bez postanowień dotkniętych nieważnością czynność nie zostałaby dokonana. Wyeliminowanie z umowy postanowień dotyczących oprocentowania kredytu opartego o stawkę LIBOR nie prowadzi do powstania luki nie pozwalającej wykonać umowy. Brak określenia wysokości zmiennego oprocentowania w umowie może być uzupełniony bądź przez odwołania się do zasad określonych we wzorcu umownym (regulaminie) dla kredytów udzielonych w złotych polskich, bądź też przez odwołanie do treści art. 359 § 2 k.c., który określa, że jeżeli wysokość odsetek nie jest w inny sposób określona, należą się odsetki ustawowe. Jednakże mając na względzie poszanowanie woli stron umowy, jak również niemożność przyjęcia takich skutków wprowadzenia do umowy niedozwolonych postanowień, które byłyby niekorzystne dla konsumenta, należało przyjąć, że bez dotkniętych częściową nieważnością postanowień dotyczących wysokości oprocentowania, umowa nie zostałaby zawarta. Dlatego też należało stwierdzić, że umowa kredytu zawarta pomiędzy stronami jest w całości nieważna. W takiej sytuacji powództwo główne, oparte o twierdzenie o istnieniu nadpłaty ze strony powodów, podlegało oddaleniu.

Skutkiem stwierdzenia nieważności całej umowy jest konieczność przyjęcia, że spełnione przez powodów świadczenia nie miały oparcia w łączącej strony

umowie. W ocenie Sądu pierwszej instancji nie oznaczało to jednak, że świadczenia powodów spełniane w złotych polskich było nienależne. O świadczeniu nienależnym może być mowa jedynie w sytuacji, gdy spełniane jest bez ważnej i skutecznej podstawy prawnej. Tymczasem powodowie spełniali świadczenia polegające na zwrocie pozwanemu środków, które wcześniej od niego otrzymali. Świadczenie ze strony powodów mogło zostać uznane obiektywnie za zwrot wcześniej otrzymanych środków. W tej sytuacji nawet wobec uznania umowy za nieważną, istnieje więc stosunek prawny, który stanowi podstawę do takich przesunięć majątkowych. O ile więc nieprawidłowe zachowanie przedsiębiorcy może stanowić podstawę do stwierdzenia nieważności umowy i pozbawienia go spodziewanych zysków, to nie może prowadzić do jego nieuzasadnionego zubożenia. Żądania zasądzenia od pozwanego kwot wskazanych w pozwie nie znajdowały zatem podstawy prawnej i powództwo w tym zakresie podlegało oddaleniu.

Sąd Okręgowy uwzględnił natomiast powództwo o ustalenie nieważności umowy, uznając, że po stronie powodów występował interes prawny w ustaleniu, o którym mowa w art. 189 k.p.c.

Wyrokiem z dnia 1 kwietnia 2020 r. Sąd Apelacyjny w Warszawie, po rozpoznaniu apelacji obu stron, zmienił częściowo zaskarżony wyrok w ten sposób, że oddalił powództwo o ustalenie, że umowa kredytu hipotecznego nr 5525, zawarta w dniu 23 lutego 2007 r. pomiędzy stronami jest nieważna oraz oddalił apelację powodów. Podniesione w apelacji pozwanego zarzuty naruszenia art. 233 k.p.c. uznał za bezzasadne.

Oceniając zarzuty naruszenia prawa materialnego zawarte w apelacji pozwanego, Sąd Apelacyjny uznał, że skarżący zasadnie wywiedli, formułując zarzut naruszenia art. 385¹ § 2 k.c. w zw. z art. 58 § 3 k.c. czy też art. 353¹ k.c. w zw. z art. 58 k.c., że Sąd Okręgowy nieprawidłowo uznał, iż wyeliminowanie wskazanych w pisemnych motywach zaskarżonego wyroku klauzul umownych (czyli § 9 ust. 2 oraz § 10 ust. 3 umowy) skutkować powinno nieważnością łączącej strony umowy. W ocenie Sądu Apelacyjnego za punkt wyjścia do rozważań w tym zakresie powinien służyć art. 6 ust. 1 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach

konsumenckich (Dz. Urz. UE. L 1993 Nr 95, str. 29.), zgodnie z którym Państwa Członkowskie stanowią, że na mocy prawa krajowego nieuczciwe warunki w umowach zawieranych przez sprzedawców lub dostawców z konsumentami nie będą wiążące dla konsumenta, a umowa w pozostałej części będzie nadal obowiązywała strony, jeżeli jest to możliwe po wyłączeniu z niej nieuczciwych warunków. Z powyższego uregulowania wynika wola prawodawcy, aby stosunek obligacyjny, pomimo zawarcia w nim niedozwolonych klauzul umownych trwał nadal - z pominięciem jednak związania konsumenta nieuczciwymi warunkami. Rozwiązanie to zostało przyjęte również w polskim prawodawstwie.

Stosownie do art. 385¹ § 1 k.c. postanowienia umowy zawieranej z konsumentem nieuzgodnione indywidualnie nie wiążą go, jeżeli kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy; nie dotyczy to postanowień określających główne świadczenia stron, w tym ceny lub wynagrodzenia, jeżeli zostały sformułowane w sposób jednoznaczny. Zgodnie z § 2 tego artykułu jeżeli postanowienie umowy zgodnie z § 1 nie wiąże konsumenta, strony są związane umową w pozostałym zakresie. Prawodawca przyjął zatem rozwiązanie spójne z postanowieniami dyrektywy 93/13, zgodnie z którym stosunek obligacyjny łączący konsumenta z kontrahentem trwać będzie nadal, jednakże bez związania konsumenta tymi niedozwolonymi postanowieniami umownymi. W tym zakresie należało co do zasady przyznać rację apelującemu, że sankcja braku związania konsumenta niedozwolonym postanowieniem umownym niejako wyprzedza sankcję nieważności czynności prawnej. Powyższe prowadzi do wniosku, że w sprawie należało ocenić, czy łączący strony stosunek prawny, nawet przy uznaniu, iż wskazane przez Sąd pierwszej instancji klauzule miały walor niedozwolonych klauzul umownych, pozostawał nieważny, czy też możliwe jest uznanie go za ważny, z zastosowaniem sankcji braku związania konsumenta klauzulą abuzywną. W ocenie Sądu Apelacyjnego należało opowiedzieć się za drugim z tych rozwiązań.

Wymagało uwzględnienia, że dostrzegalny jest pewien szkielet stosunku obligacyjnego, który pomimo wyeliminowania niedozwolonych klauzul umownych, może być w dalszym ciągu przez strony realizowany. I tak uregulowania zawarte w § 1 ust. 1 umowy kredytu hipotecznego wskazują, że bank udzielił kredytu

w kwocie 371 375,26 zł, zaś § 10 ust. 1 tej umowy wskazywał zasady, w oparciu o które następować miała spłata kredytu i stanowił, iż kredytobiorca zobowiązuje się dokonać w okresie objętym umową spłaty rat kapitałowo - odsetkowych w terminach, kwotach i na rachunek wskazany w aktualnym harmonogramie spłat. Powyższe postanowienia umowne wskazują, że brak jest przeszkód, aby kredyt, który w związku z wyeliminowaniem niedozwolonych klauzul umownych przyjmuje postać zwykłego kredytu złotowego był spłacany, jako zwykły kredyt złotowy, zgodnie z harmonogramem, o którym mowa w § 10 ust. 1 umowy kredytu. Pogląd ten nie budzi większych wątpliwości w zakresie kwoty kapitału, który jest możliwy do ustalenia w sposób jednoznaczny. Pewien problem pojawia się na tle ustalenia oprocentowania tego kredytu, które z kolei rzutuje na wysokość raty kapitałowo - odsetkowej.

W ocenie Sądu Okręgowego źródłem poglądów o nieważności umowy był brak możliwości utrzymania oprocentowania charakterystycznego dla kredytów udzielonych w walucie obcej i oprocentowanie ustalone w oparciu o stawkę LIBOR, do kredytu udzielonego w walucie krajowej. Sąd Okręgowy wskazał, że wskaźnik LIBOR pozostaje integralnie związany z klauzulą walutową oraz prowadzonymi rozliczeniami w walucie obcej i tym samym nie może znajdować zastosowania do kredytu udzielonego i spłacanego w walucie polskiej. Sąd Okręgowy dostrzegł sprzeczność takiego rozwiązania z właściwością stosunku prawnego, z uwagi na całokształt uregulowań zawartych w ustawie Prawo bankowe oraz na sprzeczność z zasadami współżycia społecznego. Sąd Okręgowy orzekł o nieważności umowy, kierując się art. 2 ustawy - Prawo bankowe i uznając, iż utrzymywanie kredytu złotowego z oprocentowaniem według parametru LIBOR byłoby niekorzystne dla banku. W tym zakresie należało podzielić pogląd prezentowany w obecnym orzecznictwie Sądu Najwyższego, z którego wynika dopuszczalność stosowania stawki LIBOR do kredytu złotowego. Jednocześnie, nie przesądzając kategorycznie tej kwestii, nie można definitywnie wykluczyć ewentualnej konwersji takiego kredytu bankowego w nieoprocentowaną pożyczkę pieniężną.

Powyższe rozważania, niezależnie od tego, jaką ostatecznie postać przyjmą wzajemne prawa i obowiązki stron w związku z wyeliminowaniem z łączącej strony

umowy niedozwolonych klauzul umownych, prowadzą do wniosku, że możliwe jest dalsze trwania łączącego strony stosunku obligacyjnego - zgodnie z treścią art. 385¹ § 2 k.c. Dalsze zarzuty naruszenia prawa materialnego podniesione w apelacji pozwanego Sąd Apelacyjny uznał za bezzasadne.

Oceniając zarzut naruszenia art. 410 k.c. zawarty w apelacji powodów, Sąd Apelacyjny zwrócił uwagę, że łącząca strony umowa, po wyeliminowaniu z niej postanowień, które jako niedozwolone klauzule umowne nie są dla powodów wiążące, pozostaje ważna. Konsekwencją tego stanowiska jest to, że powodowie co do zasady powinni w dalszym ciągu dokonywać spłat kredytu. Nie wdając się w rozważania, czy kredyt ten jest oprocentowany i według jakiej stawki, należało uznać, że obowiązek powodów obejmuje przynajmniej spłatę uzyskanego kapitału. Mając zaś na uwadze, że poza sporem było, iż powodowie dotychczas dokonali spłaty jedynie części kapitału (276 805,48 zł z pożyczonych 371 275,26 zł), nie sposób zasadnie twierdzić, że po stronie pozwanego doszło do jakiegokolwiek wzbogacenia. Dodatkowo, nawet przy najbardziej korzystnej dla powodów ocenie łączącego strony stosunku prawnego, zgodnie z którym powodowie zobowiązani są jedynie do spłaty kapitału w datach wynikających ze wskazanej w harmonogramie wymagalności poszczególnych rat, wnoszone przez nich wpłaty - jeżeli w tym zakresie doszło do nadpłaty - winny być traktowane jako świadczenia spełnione przed datą ich wymagalności, co w świetle art. 411 pkt 4 k.c. sprawia, że nie ma podstaw do domagania się ich zwrotu.

Powodowie zaskarżyli wyrok Sądu Apelacyjnego skargą kasacyjną w zakresie, w jakim Sąd Apelacyjny zmienił wyrok Sądu pierwszej instancji, oddalając powództwo o ustalenie nieważności umowy kredytu hipotecznego nr 55253 z dnia 20 lutego 2007 r. oraz oddalił apelację powodów od wyroku Sądu pierwszej instancji. Skarżący zarzucili naruszenie art. 58 § 1 k.c. w zw. z art. 353¹ k.c. oraz art. 411 pkt 2 i 4 k.c. Wnieśli o uchylenie i zmianę zaskarżonego orzeczenia w pkt 1 sentencji przez oddalenie apelacji G. S.A. oraz w pkt 2 przez zmianę wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 14 stycznia 2019 r. i zasądzenie od pozwanego G. S.A. kwoty 276 805,48 zł z odsetkami ustawowymi za opóźnienie, ewentualnie o zmianę wyroku Sadu Apelacyjnego w pkt 2 sentencji i zasądzenie od pozwanego na rzecz powodów kwoty 72.528,35 zł

z odsetkami ustawowymi za opóźnienie, bądź uchylenie wyroku Sądu pierwszej instancji w zaskarżonej części i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W judykaturze utrwalone jest stanowisko, że postanowienia umowne obejmujące tzw. klauzule przeliczeniowe, określające kurs CHF do waluty polskiej za pomocą mechanizmu opartego o stosowanie klauzul kursowych ustalanych jednostronnie przez bank, stanowią niedozwolone postanowienia umowne. W judykaturze podkreślono, że określenie wysokości zobowiązania konsumenta z odwołaniem się do tabel kursów ustalanych przez bank, bez wskazania obiektywnych kryteriów ustalania wysokości kursu, jest nietransparentne, pozostawia pole do arbitralnego działania banku i w ten sposób obarcza kredytobiorcę nieprzewidywalnym ryzykiem oraz narusza równość stron. W świetle art. 385¹ § 1 k.c. nie budzi wątpliwości, że tego rodzaju klauzule abuzywne są bezskuteczne, co prawidłowo ocenił Sąd Okręgowy.

Sąd Okręgowy stwierdził, że wyeliminowanie z umowy postanowień dotyczących stosowania tabel kursowych powoduje, że nie jest możliwe ustalenie wysokości świadczenia kredytobiorcy. Zatem wobec niezgodnienia przez strony wysokości podstawowego świadczenia jednej ze stron umowę należało uznać za nieważną. Sąd pierwszej instancji stwierdził także, że uzupełnienie treści umowy przez sąd jest niedopuszczalne. Sąd Apelacyjny ocenił natomiast, że stwierdzona przez Sąd pierwszej instancji abuzywność części klauzul umownych nie uzasadniała stwierdzenia nieważności umowy. Podkreślił, że na gruncie art. 385¹ § 1 k.c. sankcja braku związania konsumenta niedozwolonym postanowieniem umownym wyprzedza sankcję nieważności czynności prawnej.

Sąd Apelacyjny, odwołując się do treści zawartej przez strony umowy, wskazał, że brak jest przeszkód aby po wyeliminowaniu z umowy niedozwolonych klauzul umownych kredyt przyjął postać zwykłego kredytu złotowego i mógł być spłacany jako kredyt złotowy, zgodnie z harmonogramem określonym w § 10 ust. 1 umowy. Stwierdził także, że nie przesądzając kwestii, czy dopuszczalne jest stosowanie stawki LIBOR do kredytu złotowego, „nie można definitywnie wykluczyć ewentualnej konwersji takiego kredytu bankowego

w nieoprocentowaną pożyczkę pieniężną”. W ocenie Sądu Apelacyjnego prowadziło to do wniosku, iż możliwe jest „dalsze trwanie łączącego strony stosunku obligacyjnego”. Uzasadniało to zmianę rozstrzygnięcia Sądu Okręgowego, który stwierdził nieważność umowy zawartej przez strony. Powyższe stanowisko Sądu Apelacyjnego zostało zasadnie zakwestionowane w skardze kasacyjnej powodów.

Obecnie w judykaturze utrwalony jest pogląd, że stwierdzenie abuzywności klauzuli ryzyka walutowego powoduje, iż utrzymanie umowy nie jest możliwe. Powyższe stanowisko uwzględnia orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej dotyczące wykładni przepisów Dyrektywy 93/13. Oceny tej nie podważa zmiana przepisów Prawa bankowego dokonana na mocy ustawy z dnia 29 lipca 2011 r. o zmianie ustawy Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw, które weszły w życie po zawarciu umowy kredytowej przez strony.

W orzecznictwie wyrażono także stanowisko, że klauzule waloryzacyjne, które w umowie kredytu nie zostały wyrażone w sposób jasny i precyzyjny podlegają badaniu pod kątem abuzywności i przyjęto, iż w celu zrealizowania przez bank obowiązków informacyjnych o ryzyku walutowym i kursowym w związku z zawarciem umów kredytowych indeksowanych do waluty obcej lub denominowanych w walucie obcej, nie jest wystarczające wskazanie w umowie, że ryzyko kursowe ponosi kredytobiorca oraz odebranie od niego oświadczenia o standardowej treści odnośnie poinformowania o ponoszeniu przez kredytobiorcę ryzyka wynikającego ze zmiany kursu waluty obcej. Klauzula ryzyka walutowego i klauzula kursowa mogą funkcjonować tylko łącznie i stanowią klauzulę indeksacyjną określającą główne świadczenia stron w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c.

Z tych względów, wobec stwierdzonej przez Sądy obu instancji abuzywności postanowień umownych uzasadniony był zawarty w skardze kasacyjnej powodów zarzut naruszenia art. 58 § 1 k.c. W konsekwencji, w świetle wyrażonego przez Sąd Apelacyjny stanowiska, że domaganie się przez powodów zasądzenia na ich rzecz zwrotu świadczeń pieniężnych spełnionych na podstawie umowy zawartej przez strony jest nieuzasadnione, w sytuacji, gdy umowa zawarta przez strony jest ważna, uzasadniony był także zarzut naruszenia art. 411 pkt 2 i pkt 4 k.c. Uzasadniało to uwzględnienie skargi kasacyjnej i uchylenie zaskarżonego wyroku na

podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. oraz przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu w Warszawie.

Władysław Pawlak

Roman Trzaskowski

Dariusz Zawistowski

[a.ł.]

Na mocy art. 330 § 1 k.p.c. stwierdzam
niemożność podpisania uzasadnienia wyroku
przez sędziego SN Romana Trzaskowskiego
z powodu długotrwałej nieobecności
SSN Władysław Pawlak

i